

RECENZE | ZPRÁVY

Rozdávač ľudskosti
(Vojtech Čelko 75-ročný)

ROMAN HOLEC

Ak Vojto Čelko rozdelil svoje spomínanie na Roberta Kvačka na tri etapy a poslednú tvorilo obdobie Česko-slovenskej komisie historikov, pre mňa všetko začína práve tu, kde jeho rozprávanie o Robertovi pomaly končilo. Vojta Čelka som totiž spoznal až vďaka komisii a náš vzťah veľmi rýchlo rozmer komisie prerástol. Stal sa najprv ako tajomník tej druhej, českej strany, mojím blízkym kolegom a spolupracovníkom.

Vojtove šediny (ja som vtedy ešte žiadne nemal) a energia (tej sme mali rovnako a na rozdávanie) vo mne zo začiatku vyvolávali úctu a rešpekt. Ako veľmi som sa pri prvom pohľade na neho mýlil, lebo otvorenejšieho a srdečnejšieho človeka som ešte nestretol. Úcta i rešpekt tak síce zostali, ale umocnené tým ľudským rozmerom, na ktorom chcem stavať túto úvahu.

Veľmi rýchlo sme našli k sebe cestu a Vojto sa stal mojím dlhoročným a najlepším priateľom. Spolu sme riešili logistiku i financovanie komisie, tlmili sme spory, vytvárali priaznivé ovzdušie, niekedy doslova ťahali za nitky udalostí a z pozadia „ovplyvňovali“ predsedov. Ale i to patrí k práci tajomníkov, a treba povedať, predovšetkým dobrých tajomníkov.

Vojto mi dal veľmi veľa a mrzí ma jediné: že za tohto priateľa vďačím rozdeleniu štátu, v ktorom som sa narodil a prežil veľkú časť svojho života. Za tých pomaly už tridsať rokov nášho spoločného stretávania sme vypili celé batérie vína a počet spoločných hotelových izieb a postelí by sme mohli porátať všetkými zasadaniami komisie. Len v posledných rokoch nám už tie izby odopierajú, ani neviem prečo. Zato som veľa spal aj u neho v Prahe a on u mňa v Bratislave, a vtedy sme vždy preberali kultúrne dejiny i súčasnosť tohto priestoru spôso-

bom, ktorý rástol na tom, ako som sa pri Vojtovi kultivoval. Záznamy našich úvah a rozhovorov by vydali na knihu, my sme však nikdy na nič podobné nemysleli. Tešili sme sa zo seba, z vína a obohacovali sa navzájom úvahami, spomienkami a vzájomnými diskusiami.

Za tých pomaly už tridsať rokov nášho spoločného stretávania sme sa o sebe dozvedeli všetko. Inak povedané, nikto nevie tolko o mne ako práve Vojto. A myslím si, že to platí aj vice versa. Sleduje ma s otcovskou dobrosrdečnosťou a viem, že každú svoju radu myslí úprimne a od srdca. V poslednom čase a pri kotrmelcoch môjho veku má pocit, že tú radu, napriek môjmu veku, potrebujem naliehavejšie ako kedykoľvek predtým. Ale platí to aj z mojej strany, inštitút nášho vzťahu mi dáva právo tiež prehovoriť čo-to do Vojtovho života a postojov. Ale inak väčšinou len počúvam. Vojtove historiky o ľuďoch, ktorých poznám len z literatúry, vyrážajú dych. Jeho sčítanosť, pamäť, genealogicko-vzťahové znalosti, zákulisné kontexty, fámy i klebietky, ľudsky poznačené riešenia, to všetko spôsobuje, že ho počúvate s otvorenými ušami ... i ústami.

Vojto píše často a veľa. Z jeho stola nevychádzajú zväzky rozsiahlych textov, monografické elaboráty, analytické štúdie či široko koncipované komparácie. Je majstrom tých najdrobnejších žánrov: rôznych správ, anotácií i recenzií, postrehov, nekrológov i jubilejných zdravíc. A často prekvapí, ako naposledy v kolektívnej monografii *Moc sexu* (2021). Ktovie čím by prekvapil a čo by si napísal na tomto mieste na svoju adresu? Osobnejší ako voči samému sebe by už byť nemohol. Na vysvetlenie: to, pred čím sa každý vystríha a chráni, je jeho najsilnejšou zbraňou. Je vždy osobný, a práve preto v maximálnej miere ľudský!

Ďalšou výraznou črtou jeho života je celoživotné zberateľstvo. Robil si radosť známkami (vyrábal i výstavné exponáty a vyhrával s nimi), tešil sa obrazom i grafikám, svätému Sebastiánovi, výstavným katalógom, kvalitnej a rôznorodej hudbe, rôznym pamiatkam na rodný Trenčín, a nakoniec i knihám. Hoci i ja som „rodeným“ zberateľom všeličoho a všetkého, lebo obaja vieme, ako zberateľstvo človeka obohacuje, v mnohom ma Vojto inšpiroval, povzbudil a usmernil. Napríklad spolu so svätým Sebastiánom pre neho som zintenzívnil zbieranie Posledných súdov pre mňa. Ale i na rozhodnutí robiť si radosť peknými obrazmi mala podiel nielen pandémie, veľa prázdnych stien, ale i Vojto, ktorý už na stenách nemá pomaly voľného miesta.

Častokrát si v galériách v rôznych kútoch sveta poviem, škoda, že tu nie si. Toto by sa Ti určite páčilo... Alebo, čo by si na toto povedal? A tak si aspoň napíšeme, akú výstavu a hru každý z nás videl, aký koncert sme počuli a aký dojem to na nás urobilo. Lebo napriek početným spoločne stráveným chvíľam spoločných divadiel, koncertov a výstav veľa nebolo. Potrebovali sme si dávať sami seba sebe navzájom a nechýbal nám v tomto procese žiadny sprostredko-

vateľ, ani tretí subjekt. Navyše počas pandémie ubudli i stretnutia a tie veru nenahradí žiadny mail či list. A online rozhovory pre nás už nie sú, nehovoriac o tom, že online popíjanie zo spoločnej fľašky ľudia ešte nevymysleli.

Vojto nebol nikdy lovcom – titulov, úspechov, ocenení, funkcií, vždy zostal skôr zberačom a ešte viac rozdávačom – pohody, šťastia, dobrej nálady, uznania i ľudskej dôstojnosti. To posledné sa týkalo ľudí, pred ktorými zostalo už len posledné – čakanie na smrť. V domovoch, nemocniciach, či osamelých v starých bytoch. A práve návštevy Vojta Čelka im dávali pocit, že ešte pre niekoho sú dôležití, že ešte niekomu stoja za čas a reč. Túto neoceniteľnú vlastnosť Vojta Čelka, toto rozdávanie ľudskejšť, z neho robí človeka s veľkým „Č“. Človeka, ktorého si nemožno nevážiť a nemať ho rád.

Preto keď hovoríme o Vojtechovi Čelkovi ako o človeku so širokými renesančnými záujmami a s nevídaným vzťahom ku kultúre, tak tým nemyslíme kultúru len ako hudbu, divadlo, literatúru či výtvarné umenie, ale aj – a predovšetkým – kultúru človečenskú. Slušnosť sa dnes vytráca z portfólia ľudského správania a oveľa viac sa cení pragmatickosť, dravosť a ambicióznosť s veľmi tenkou hranicou k bezohľadnosti. Úcta k človeku, a najmä k starému, slabému, chorému a osamelému, by možno vtláčala do úst prirovnanie k duchovným, keby Vojtech Čelko nemiloval život a neužíval si z jeho kalicha plnými dúškami. Jeho duchovno nie je v rečiach a na povrchu. Jeho svetáctvo vôbec neprotirečí slušnosti a úcte, ale len umocňuje renesančnú povahu a prežívanie života nášho jubilanta naplno a s časovým itinerárom, ktorý by patril skôr generálnemu riaditeľovi mamutieho podniku. Pritom Vojtech Čelko vytvára krehké hodnoty vo vzťahu k ľuďom a v ľuďoch, kultivuje všetko, čo sa nazýva človečinou a ľudskou empatiou. A to sú veci na hony cudzie ľudským „robotom“ a technokratom dneška.

Ak nestihne niečo prečítať, či dopyčovať CD-čko, tak hlavne preto, že musí zavolať, navštíviť, povzbudiť, zabaviť a priviesť na iné myšlienky ľudí okolo seba. Nevládných, zabudnutých, kedysi osobnosti vo svojom odbore, teraz už však pre väčšinu nezaujímavých mien. Keby sa dávali medaily za ľudskosť, Vojtech Čelko by ich už musel mať plné sako.

Čo ďalej dodať? Málaktorú operu či operetu Vojto ešte nepočul (nevidel) a jeho znalosti v tomto žánri sú nevyčerpatelné. Má obľúbené symfonické skladby a árie, pri ktorých by dokázal tráviť hodiny svojho času. Keby toho času bolo... Dôchodok nič nezmenil na spôsobe jeho života, termínov a povinností mu nebudlo, práve naopak. A ak ich chce stihnúť, tak práve na úkor svojich pôžitkov. Najmä po roku 1989 si doprial i cestovateľské zážitky, úzko prepojené s poznávaním cudzích kultúr. Island a celá západná Európa, dvakrát bol v Mexiku, navštívil africkú Namíbiu, Nový Zéland, Sikkim v Indii, Bhután, Mjan-

marsko (Barmu), Vietnam, Čínu, Srí Lanku, Izrael, Spojené arabské emiráty a Jordánsko. Najmä Mongolsko a India patria ku krajinám, ku ktorým ho viazali študijné i osobné väzby. A to som určite ešte na mnohé zabudol.

Vojto bol pred rokom 1989 niekoľkokrát na filatelistických návštevách v bývalom Sovietskom zväze. O všetkých týchto cestách by sa dala napísať kniha, lebo zážitky z nich by za to stáli. Napríklad v roku 1967 bol s budúcim ministerským predsedom Mariánom Čalfom na študentskej konferencii v Leningrade a v Moskve, kde ich prijala okrem iných aj prvá žena vo vesmíre Valentína Tereškovová. I toto bola významná sféra Vojtových voľnočasových aktivít, vďaka ktorej rástol a mohol aplikovať nové skúsenosti a poznatky.

Ak sa zdá, že to nie je na jeden život, ide o legitímne zdanie a nečudo, že voľný čas bol neraz úzkoprofilovým artiklom v živote nášho jubilanta. Ak si ho Vojto napriek tomu vždy našiel, tak to ťažko vysvetliť inak ako skvelou osobnou logistikou, sebadisciplínou, prioritami i potláčaním osobného v prospech druhých.

Ďalšiu rovinu jeho osobnosti vnímam v každodennej práci v prospech slovenskej menšiny. Nejde len o spolkové a publikačné aktivity, lebo menšina sa rozmieňa na početné a veľmi rôznorodé ľudské osudy, lebo tu ide zase o ľudí a o prácu pre nich. V Čelkovom prípade ide zase o jeho doslova celoživotné poslanie a súvisí so spomínaným ľudským rozmerom. Hoci Vojto sám nedávno dosiahol na 75. rok života, v ničom nepoľavil pri propagácii slovenskej kultúry, pri pripomínaní si ľudí, výročí, inštitúcií alebo v každodennom styku so zaslúžilými osobnosťami slovenskej kultúry a verejného priestoru. V súčasnej Prahe si napríklad Milana Rastislava Štefánika bez rovnomennej spoločnosti nemožno pripomenúť. A spoločnosť tvorí hlavne Vojtech Čelko. Ale to isté sa týka aj Jána Kollára, Alexandra Dubčeka, Boženy Fukovej, Jozefa Lettricha a ďalších slovenských osobností. Žijú i po smrti vďaka Vojtovým neúnavným aktivitám.

Charakterizujú ho však i ďalšie nové rozmery. Ak by pred jeho pražským domom viala slovenská vlajka, každý by to vnímal ako prejav vlastenectva vo verejnom priestore. To však nie je jeho šálka kávy. Pre Vojtu je slovenskosť nie vonkajším prejavom, je jednoducho v ňom a ak sa z nej dostáva i smerom von, nepotrebuje k tomu vlajku, ale ide o prirodzené nastavenie jeho osobnosti a života. Všetky stereotypy vzťahujúce sa k obyčajnému Slovákov v Prahe, v prípade Vojtecha Čelka totiž neplatia. Ten hovorí, píše a cíti stále po slovensky a svojimi storakými spôsobmi vyhlbil v Prahe hlbšiu brázdú z hľadiska česko-slovenských vzťahov ako všetok slovenský diplomatický personál súčasne. Jednak svoju činnosť vykonáva systematicky už desiatky rokov (ako riaditeľ Domu slovenskej kultúry, ako slovenský zamestnanec Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, ako dlhoročný tajomník a člen Česko-slovenskej komisie historikov, či ako sú-

časný dôchodca v rôznych spolkoch, časopisoch, inštitúciách) a jednak zasahuje do všetkých oblastí kultúry a takýmto spôsobom sa dostáva až ku konkrétnym ľuďom. Hlboko ľudská činnosť Vojtecha Čelka je doslova nenahraditeľná a jej uvedomenie si otvára v človeku brány pokore a úcte!

